

Hvor mange mursten kan man fjerne, før herregårdsspøgelset flytter?

Referat af seminar afholdt af Dansk Center for Herregårdsforskning på Gammel Estrup d. 30. aug. 2013.

Best.formand i Dansk Center for Herregårdsforskning, Britta Andersen bød velkommen og introducerede de tre oplægsholdere, der fra henholdsvis teoretikerens, forvalterens og praktikerens synspunkt var inviteret til at belyse dagens emne.

Britta Andersen fremhævede bl.a., at seminarets emne i praksis var yderst vedkommende for det daglige arbejde på museerne på Gammel Estrup og samtidig har været et centralt tema for forskningen på Dansk Center for Herregårdsforskning, hvor seminarets første oplægsholder har udarbejdet sin ph.d.-afhandling.

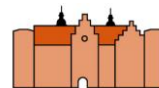
Ph.d. Sonja Marie Overgaard

holdt oplægget: *Værdiforskydninger i arkitektonisk kulturarv. Herregårdenes avlsbygninger – udviklingsbetingede ombygninger og arkitektoniske kulturarvsværdier.*

Oplægget var baseret på oplægsholderens ph.d.-afhandling, der blev forsvaret for ph.d.-graden på Arkitektskolen i Aarhus d. 14. juni i år. Det omhandlede afhandlingens formål: at kvalificere arbejdet med arkitektoniske kulturarvsværdier ved at diskutere de eksisterende metoder til værdisætning og -vægtning, og på baggrund heraf præsentere et nyt redskab til arkitektfaget.

Afhandlingens resultater er udviklet i en vekselvirkning mellem en teoretisk og en praktisk del. Den teoretiske del diskuterer bl.a. de eksisterende metoder til værdisætning og værdivægtning, herunder den danske SAVE-metode, den norske DIVE-metode og den svenske udgivelse 'Kulturhistorisk værdisætning af bebyggelse'. Den praktiske del omfatter arbejdet med tre case studier: Nørre Vosborg, Gram Gård og Rosenholm. Denne vekselvirkning har bl.a. medført observationer af forskellige former for uoverensstemmelser mellem de behov og ønsker, som bygherrerne og deres rådgivere havde og det, som de eksisterende metoder til vurderingen af bygningerne kunne anvendes til. Mens bygherrer og rådgivere f.eks. primært er interesserede i udvikling af bygningsmassen, er de eksisterende metoder i høj grad udviklet til at bevare.

Som et bidrag til bl.a. at løse denne uoverensstemmelse præsenterede Sonja Marie Overgaard 'Værdiforskydningsmodellen' – herunder dens opbygning, anvendelse og relationer. Modellens grundlæggende begrebsapparat udgøres af de fire områder: Kulturhistorisk værdi, miljømæssig værdi, arkitektonisk værdi og nytteværdi. Den er et operationelt redskab, hvis formål er at styrke dialogen mellem rådgivere og bygherrer med henblik på at inddrage arkitektoniske kulturarvsværdier i både analyse-, vurderings- og designprocesser fremover.

DANSK CENTER FOR
HERREGÅRDSFORSKNING

Randersvej 2
8963 Auning
Danmark

T +45 8648 3001
F + 45 8648 3181
dch@gammelestrup.dk
www.gammelestrup.dk

Arkitekt Birte Skov fra Kulturstyrelsen

Holdt oplægget: *Den igangværende fredningsgennemgang og potentialer og udfordringer ved forvaltning af bygningskulturarven med eksempler fra den daglige sagsbehandling.*

Oplægget rettede fokus mod arbejdet med bygningsbevaring og -fredning fra et forvaltningsmæssigt perspektiv. Indledningsvis blev det juridiske grundlag for styrelsens arbejde – Bygningsfredningsloven 2010 – skitseret. Dernæst blev den pågående landsdækkende fredningsgennemgang præsenteret. Fredningsgennemgangens formål er bl.a. at sikre de bærende fredningsværdier, at skabe en fælles forståelse for årsagen til bygningens fredning og at sikre at ejer og myndighed har et forsvarligt grundlag til at tage stilling til bygningsændringer. Gennemgangen gennemføres i perioden 2010-15 og har på nuværende tidspunkt besøgt 54 kommuner. Det blev understreget, at dialogen og samarbejdet med bygningernes ejere er et kardinalpunkt i arbejdet. Og styrelsen tilbyder i forlængelse af gennemgangen at udarbejde handlingsplaner for de enkelte fredede bygninger. Fredningsbeskrivelserne og handlingsplanerne skal bidrage til at sikre bevaringen af bygningerne og skabe rum for udvikling efter princippet: 'beskyttelse gennem benyttelse'.

Nørre Vosborg, Bispebjerg Hospital og Københavns Hovedbanegård blev fremhævet som eksempler på, hvordan fredede bygninger fungerer og udvikler sig dynamisk i respekt for fredningsværdierne. I forbindelse med den daglige sagsbehandling blev det påpeget, at Bygningsfredningsloven rummer en forpligtelse for sagsbehandleren til at lægge vægt på, at bygningerne får en hensigtsmæssig funktion.

Afslutningsvis blev en lang række spændende eksempler fra styrelsens daglige arbejde med bygningsfredning præsenteret. Gennemgangen understregede bl.a. den væsentlige pointe – og store udfordring – at ikke to fredede bygninger er ens, hvorfor der altid er behov for en individuel og konkret sagsbehandling.

Herregårdsejer Svend Brodersen, Gram Slot

holdt oplægget: *At eje og drive fredede bygninger.*

Oplægget var en personlig skildring af, hvordan det var lykkedes at gøre de gamle bygninger til en central del af den nuværende forretningsmodel på Gram Slot.

En af de grundlæggende ideer i den nuværende forretning blev illustreret med beretningen om, hvordan noget af det første der skete efter overtagelsen af slottet var at udskifte skiltene med 'adgang forbudt' med 'velkommen her'. (Med)ejerskabet til Gram Slot skulle udbredes til flest muligt – og give nyt liv til herregården.

Baggrunden for overtagelsen af Gram Slot var den storslåede vision, at stedet skulle blive et kulturelt og erhvervmæssigt fyrtårn i Nordeuropa. Visionen var bl.a. baseret på værdier som historie, kultur, arkitektur, natur og økologi, og i fremgangsmåden skulle der fokuseres på det autentiske, det nyskabende, det involverende og det bæredygtige. Et meget centralt element i forretningsplanen var, at bygningerne og kulturarven skulle fungere som en økonomisk løftestang for projektet. De gamle mursten blev med Svend Brodersens ord ikke opfattet som 'en klods om benet', men derimod 'en appelsin i turbanen'.

Strategien har vist sig frugtbar for Gram Slot, og stedet rummer nu et af verdens største økologiske landbrug, hvis produkter forhandles af Rema 1000. På slottet og avlsgården findes butik, café og konference,- ferie- og lejerskolefaciliteter, der besøges af 100.000 gæster årligt. Desuden har stedet en fast stab af håndværkere, der foretager bygningsrestaurering og hvis ekspertise sælges til andre interesserede. I alt beskæftiger Gram Slot ca. 50 personer.

Blandt årsagerne til den succesfulde transformation på Gram Slot blev bl.a. fremhævet evnen til at mobilisere den lokale stolthed, at indgå langsigtede samarbejder, at inddrage ildsjælene, at formidle de gode historier og at stole på mavefølelsen.

Paneldiskussion

ved oplægsholderne i dialog med dagens tilhørere under styring af lektor, cand.arch. Lars Nikolai Bock fra Arkitektskolen Aarhus og Dansk Center for Herregårdsforskning's bestyrelse.

Spørgelysten var stor, og debatten drejede sig bl.a. om:

- behovet for flere fredninger af herregårdenes avlsbygninger
- nuancering/udbygning af SAVE-metoden
- sammenhængen mellem bevaring og dokumentation
- behovet for at frede/dokumentere samlede kulturmiljøer
- 'Museum Europa' – den allestedsnærværende tilstedeværelse af bevaringsværdige bygningslementer
- samspillet mellem mursten, teknik og dem der anvender husene
- energi-renovering/'isoleringsspøgelset' og de gamle huses bæredygtige konstruktioner.

Referent: Dorte Kook Lyngholm.
Dansk Center for Herregårdsforskning